

Nr 40.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ytterligare ersättning till M. Nylén för ett av staten jämlikt förfoganderättslagen övertaget kaffeparti; given Stockholms slott den 30 december 1926.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Paul Hellström.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 december 1926.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Departementschefen, statsrådet Hellström anför:

I en till Kungl. Maj:t den 6 oktober 1920 inkommen ansökning anförde köpmannen Martin Nylén, Stockholm, i huvudsak följande: I november 1917 hade Nylén i Haparanda inköpt särskilda från Finland införda partier kaffe om tillhoppa 2,391 kilogram. Kaffet hade i vanlig ordning angivits till förtullning dels i Nyléns och dels i säljarnas namn. Vid denna tid hade ej rätt import- eller transportförbud å kaffe, och Nylén hade vid kaffets inköpande varit övertygad om att han kunde disponera över detsamma. Härutinnan hade han styrkts därav, att under hösten nämnda år — då samma bestämmelser rörande försäljning av omförmälda vara varit rådande som vid Nyléns inköp — på offentlig auktion i Haparanda genom vederbörande landsfiskal försåls kaffepartier. Det pris, som därvid erhållits, hade uppgått till omkring 21 kronor för kilogram. Det av Nylén inköpta kaffet hade av honom nedsänts till Stockholm. Vid framkomsten dit hade kaffet genom folkhushållningskommisionens ingripande med stöd av förfoganderättslagen förklarats förbrutet och

Bihang till riksdagens protokoll 1927. 1 saml. 35 häft. (Nr 40.)

genom polismyndighetens försorg omhändertagits. Nylén hade därefter anhållit att av kommissionen utbekomma ersättning för kaffet efter det pris detsamma betingat i inköp med tillägg av utgivna kostnader, utgörande tillhoppa 43,000 kronor. Av kommissionen hade Nylén emellertid fått mottaga likvid endast efter 2 kronor 50 öre för kilogram eller med 5,977 kronor 50 öre. Då denna ersättning ej ens täckte de med köpet förenade kostnaderna, hemställde Nylén hos Kungl. Maj:t att utfå åtminstone det pris, vartill kommissionen försått s. k. lyxkaffe, eller efter 6 kronor för kilogram jämte frakt och tull, utgörande — efter avdrag av det redan uppburna beloppet — 9,852 kronor 92 öre.

Av två vid nämnda ansökning i avskrift fogade polisrapporter framgår, att den 2, den 3 och den 6 december 1917 av kriminalpolisen i Stockholm, på begäran av folkhushållningskommissionen, å centralstationen därstädes omhändertagits tre från Nylén översända kaffepartier om tillhoppa 2,391 kilogram, vilka sedermera för kommissionens räkning upplagts hos viss firma.

Efter framställning från kommissionen hade därefter Kungl. Maj:t genom särskilda beslut respektive den 4, den 7 och den 14 december 1917 förordnat, att kaffepartierna skulle jämlikt lagen den 27 april 1917 (nr 151) om förfogande över viss egendom vid utomordentliga av krig föranledda förhållanden avstås till kronan; och hade kronan sedermera förfogat över desamma. I april 1918 hade Nylén mottagit ovannämnda efter 2 kronor 50 öre för kilogram beräknade ersättning för det sålunda avstådda kaffepartiet.

Efter avstyrkande utlåtande av folkhushållningskommissionen, av vilket utlåtande framgår att likvid för kaffepartierna erlagts efter det i riksvärderingsnämndens taxa av den 29 och 30 oktober 1917 fastställda pris för orostat santoskaffe av 2 kronor 50 för kilogram, fann Kungl. Maj:t genom beslut den 5 november 1920 ansökningen i fråga icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Därefter har Nylén hos Kungl. Maj:t gjort förnyade framställningar, vari han på närmare utvecklade skäl hemställt om utbekommande av ersättning för den förlust han genom ovanberörda beslag ansett sig hava lidit. Dessa ansökningar, över vilka utlåtanden avgivits av folkhushållningskommissionen respektive dess avvecklingskommitté, hava icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Genom utslag den 7 oktober 1922 har emellertid riksvärderingsnämnden, varest Nylén anhållit om ytterligare ersättning för kaffepartiet, tillerkänt Nylén sådan ersättning med 50 öre för kilogram eller alltså med tillhoppa 1,195 kronor 50 öre. Den sammanlagda ersättning Nylén bekommit uppgår följaktligen till 7,173 kronor.

Vidare har Nylén genom ansökning den 18 april 1923 uttagit stämning å Kungl. Maj:t och kronan till Stockholms rådhusrätt med yrkande om förpliktande för kronan att till Nylén utgiva ersättning för den skada Nylén lidit därigenom att han varit förhindrad att själv förfoga över kaffepartierna.

Denna skada beräknades motsvara skillnaden mellan värdet av kaffepartierna vid den tid desamma fråntagits Nylén, vilket värde uppskattades till 22 kronor för kilogram, och den ersättning Nylén erhållit eller således till 45,429 kronor. Härjämte yrkades ränta å beloppet.

Rådhusrätten, varest såväl Nylén, som åtnjutit förmånen av fri rättegång, som kronan fordrat ersättning för rättegångskostnaderna, har genom dom den 2 april 1924 dels med anledning av från kronans sida i sådant hänseende gjord invändning funnit hinder icke möta för upptagande till prövning av den utav Nylén förda talan i hela dess vidd dels ock, enär Nylén icke förebragt någon omständighet, som lagligen medförde skyldighet för kronan att gottgöra Nylén den förlust han i förevarande avseende lidit, funnit Nyléns talan icke kunna bifallas; men blevo med avseende å sakens beskaffenhet rättegångskostnaderna mellan parterna skäligen kvittade.

Svea hovrätt, varest parterna å ömse sidor sökt ändring i rådhusrättens dom, kronan allenast i fråga om rättegångskostnaderna, har genom dom den 5 februari 1926 icke funnit skäl att göra ändring däri.

Sedan Nylén hos Kungl. Maj:t i högsta domstolen anhållit om tillstånd att fullfölja talan mot hovrättens dom utan hinder därav att han icke förmått fullgöra föreskriven nedsättning till säkerhet för motpartens kostnadsersättning, har Kungl. Maj:t genom utslag den 1 juni 1926 icke funnit skäl bifalla ansökningen, i följd varav hovrättens dom skulle stå fast.

Efter det den av Nylén mot kronan förda skadeståndstalan sålunda ogillats, har Nylén i en den 15 juni 1926 dagtecknad framställning hos Kungl. Maj:t anhållit att av nåd bliva tillerkänd ersättning för ifrågavarande kaffepartier med ytterligare 19 kronor för kilogram jämte 6 procent ränta från den 4 december 1917, därvid sökanden, som ansåge sig alldeles särskilt hårt behandlad, åberopat, att han levde under de mest brydsamma ekonomiska förhållanden.

Över denna ansökning har statskontoret den 19 augusti 1926 avgivit infortrat utlåtande, därvid tillika överlämnats yttrande i ärendet av häradshövdingen G. F. Lindstedt, vilken i egenskap av delegerad för avveckling av folkhushållningskommissionen tagit befattning med vissa i ansökningen berörda frågor.

Häradshövding Lindstedt har åberopat ett av *folkhushållningskommissionens avvecklingskommitté* den 21 maj 1924 i ersättningsfrågan avgivet utlåtande. I detta utlåtande anföra kommittéens bland annat följande.

Därest frågan skulle bedömas ur ren billighetssynpunkt, föreläge enligt kommittéens mening vissa ömmande omständigheter, som kunde åberopas såsom skäl för utbetalande till Nylén av särskild ersättning. Av folkhushållningskommissionen och dess avvecklingskommitté hade tidigare i ärendet uttalats den uppfattningen, att Nylén på grund av bestämmelserna i § 9 av förordningen den 16 februari 1917 angående regleringen av kaffeförbrukningen (sv. förf. s. nr 47) ej skulle hava varit berättigad att i handeln fritt försälja de av honom importerade kaffepartierna. Gent emot denna uppfattning föreläge emellertid, såsom av Nylén numera påvisats, det

förhållandet, att Svea hovrätt genom utslag i rättegång den 1 juli 1919 funnit bestämmelserna i förberörda § 9 icke vara tillämpliga å kaffe, som införts i riket efter den 19 februari 1917 och icke blivit lagt under beslag, samt att justitiekanslern icke funnit skäl föreligga att medgiva besvär över detta Svea hovrätts utslag.

Vidare vore att märka, att sådana omständigheter, som att kaffe av tullmyndigheterna i Haparanda försålles å offentlig auktion ännu i september 1917 samt att Nylén ostridigt ägde rättighet från utlandet importera och inom riket transportera kaffe, måste varit ägnade att giva Nylén stöd för antagandet, att han ägt rättighet att i handeln fritt försälja kaffepartierna ifråga.

Såsom av avvecklingskommittéerna i utlåtande den 4 mars 1922 anförts, vore Nylén visserligen ej den ende, för vilken kaffepartier, importerade under tiden efter det allmänna kaffebeslaget den 19 februari 1917, beslagtogs. Såvitt avvecklingskommittéerna kunnat utröna, vore emellertid det Nylén tillhöriga parti, vilket på framställning av folkhushållningskommissionen genom Kungl. Maj:ts beslut den 4 december 1917 beslagtogs, det första kaffeparti, som blev föremål för dylikt beslag. Nylén blev sålunda i motsats till de övriga, som drabbades av liknande kaffebeslag, utan någon föregående varning berövad ett avsevärt ekonomiskt värde, varöver han, på sätt förut anförts, ej saknat skäl antaga, att han kunde fritt förfoga. Jämväl syntes det av förkommittéerna tillgängliga handlingar, som om i intet fall för person eller firma beslagtagits så stora kaffepartier som de, vilka beslagtogs för Nylén och för vilka han nu krävde särskild ersättning.

Att Nylén genom beslagsåtgärden åsamkats en högst avsevärd förlust syntes avvecklingskommittéerna ock vara uppenbart. Huruvida denna förlust varit orsaken till de stora ekonomiska svårigheter, vari Nylén råkat, och till att han ej kunnat fortsätta med sin affärsverksamhet, undandrog sig naturligen avvecklingskommittéernas bedömning, men syntes med hänsyn till förlustens storlek i förhållande till den ekonomiska omfattningen av Nyléns affärsverksamhet vid tidpunkten i fråga icke osannolikt.

Slutligen ville avvecklingskommittéerna framhålla, att folkhushållningskommissionen vid tidpunkten i fråga försälde kaffe till restauranger efter ett pris av 6 kronor per kilogram. Huruvida nu omhandlade beslagtagna kaffepartier av folkhushållningskommissionen använts för sådant ändamål, läte sig numera ej utröna.

Därefter har *häradshövding Lindstedt* vidare anført bland annat att, vad anginge Nyléns juridiska rätt, en talan mot folkhushållningskommissionen om utbekommande av gottgörelse för kaffepartierna törhända hade förutsättning att kunna bifallas, dock att Lindstedt, i avsaknad vid yttrandets avgivande av nödiga handlingar för frågans bedömning, icke kunde uttala sig om, huruvida numera någon möjlighet stode Nylén till buds att vid domstol göra sin talan mot kronan gällande. Då kommissionen syntes hava underlåtit att iakttaga förfoganderättslagens i förevarande fall tillämpliga bestämmelser om verkställighet av det utav Kungl. Maj:t beslutade beslaget, torde kaffepartierna svårligen mot Nyléns bestridande kunna anses hava beslagtagits enligt sagda lag. Nyléns juridiska rätt syntes därför böra bedömas så, som hade något beslag icke ägt rum. Skulle därvid kommissionen anses hava köpt varan av Nylén, skulle köplagens bestämmelser bliva avgörande för det pris, kommissionen

hade att betala. Köparen skulle då haft att erlægga vad säljaren fordrade, där det ej kunde anses oskäligt. I varje fall torde därvid ett pris motsvarande den normala anskaffningskostnaden jämte skälig handelsvinst icke kunnat anses såsom oskäligt. Skulle något avtal om kaffets försäljning icke hava ansetts kommit till stånd — vilket syntes Lindstedt riktigast — torde kommissionen, som tillgodogjort sig Nyléns kaffe, enligt allmänna rättsgrundsatser varit skyldig ersätta honom den förlust han därigenom lidit. Denna ersättning torde knappast kunnat sättas lägre än till varans värde, därvid den normala anskaffningskostnaden för säljaren vid ifrågavarande tidpunkt skäligen bort anses utgöra minimum.

Vidkommande Nyléns nu förevarande ansökning att av billighetsskäl tillerkännas ersättning har Lindstedt framhållit, att sådana skäl föreläge. Han hade härutinnan icke någon anledning att nu frångå den ståndpunkt han i egenskap av delegerad på sätt ovan nämnts intagit. Den mot Nylén tillgripna åtgärden tedde sig såsom ensam i sitt slag, varjämte densamma i förhållande till eljest tillämpade principer såväl som till förfoganderättslagens grunder framstode såsom orättvis. Enligt sagda principer och grunder borde Nylén, därest kaffet varit lagligen importerat och förtullat, hava, även om det beslagtogs, tillerkänts ersättning åtminstone för sina självkostnader.

Statskontoret har i ärendet anfört följande.

Även om vissa billighetsskäl måhända kunde anföras till stöd för sökandens begäran om ytterligare ersättning, kunde omständigheterna vid varans importerande dock knappast anses vara sådana, att från svenska statsverket borde i nådeväg beredas sökanden ersättning för den förlust han kunde hava lidit. Härtill komme, att sökanden ej kunnat styrka beloppet av denna förlust eller av de »självkostnader», för vilka han enligt häradshövdingen Lindstedts mening under viss förutsättning borde skäligen erhålla ersättning. Då sökanden själv för övrigt, enligt vad som framginge av handlingarna i ärendet, dragit frågan om det skäliga ersättningsbeloppet under riksvärderingsnämndens prövning, torde enligt statskontorets mening högre ersättning än som av nämnden faststälts icke böra i nu ifrågasatt ordning beredas honom; och finge statskontoret alltså hemställa, att ansökningen icke måtte till någon åtgärd föranleda.

Sedan statskontoret härefter anmodats avgiva förnyat utlåtande under förutsättning att Nyléns nu förevarande framställning skulle helt eller delvis bifallas, har *statskontoret* i utlåtande den 29 november 1926 anfört att, därest Kungl. Maj:t skulle finna skäl bereda sökanden ersättning för av honom lidna förluster, hinder ej torde möta att sådan ersättning utginge av statens folkhushållningskommissions fond, å vilken sistnämnda dag föfunnes en kontant behållning av 334,713 kronor 92 öre.

Vidare har Nylén till Kungl. Maj:t inkommit med en den 20 december 1926 dagtecknad skrift i ärendet, däri sökanden anhållit, att Kungl. Maj:t ville till lindring av hans nästan outhärdliga nödläge förhjälpa honom till en snar uppgörelse.

Slutligen må anmärkas, att *ordföranden i folkhushållningskommissionen*,

nuvarande landshövdingen H. Elmquist i ett uttalande i ämnet anført, att han ej tilltrorde sig att kunna bedöma i vad mån Nyléns anspråk kunde hava rättslig grund eller icke, men att det i varje fall ville synas, som om Nylén på sin tid blivit onödigt hårt och knappast riktigt behandlad från folkhushållningskommissionens sida. Vid sådant förhållande och då det torde vara utrett, att Nyléns fall vore i sitt slag enastående, vadan ett tillmötesgående av hans krav näppeligen kunde få några betänkliga konsekvenser, syntes det riktigt och billigt, att Nylén tillerkändes *högsta möjliga ersättningsbelopp*, vilket landshövding Elmquist sålunda ville på det varmaste förorda.

*Departement-
chefen.*

När jag går att taga ståndpunkt till föreliggande framställning, vill jag bortse från rättsfrågan. I ärendet finnas nämligen omständigheter, som med styrka tala för, att billighetsskäl böra få göra sig gällande och att, oavsett den utgång ärendet skulle erhållit vid bedömande allenast efter juridiska synpunkter, Nyléns krav av nämnda skäl i viss utsträckning bör vinna tillmötesgående. Jag tillåter mig härutinnan hänvisa till vad folkhushållningskommissionens ordförande samt kommissionens avvecklingskommitté anført i deras ovan återgivna yttranden. Det må vidare erinras, att staten vid tiden för ifrågavarande kaffepartiets övertagande själv i vissa fall försålde kaffe efter ett pris av sex kronor för kilogram. I betraktande av att Nylén gottgjorts med allenast tre kronor för kilogram, torde man böra räkna med att vid försäljningen av nämnda kaffepartier staten sålunda kunnat på Nyléns bekostnad tillgodogöra sig en vinst av tre kronor för kilogram eller 7,173 kronor. Detta synes knappast med hänsyn till omständigheterna i föreliggande fall vara med billighet överensstämmande.

Vid sådant förhållande och då, att döma av omförmälda kommitterades yttrande, det icke synes osannolikt, att den förlust Nylén genom beslaget av kaffepartierna lidit i icke ringa grad bidragit till de för honom uppkomna ekonomiska svårigheterna, synes Nylén böra beredas ytterligare någon ersättning för kaffepartierna, utöver vad han redan fått emottaga. Såsom utgångspunkt för bestämmande av det belopp, som härvid bör utgå, torde böra tagas omförmälda av kronan i vissa fall betingade pris av sex kronor för kilogram, med vilken ersättning jämte gottgörelse för frakt och tull Nylén i sin första framställning i ärendet förklarar sig åtnöjas. Med hänsyn till den långa tid av något mer än 9 år, som förflutit efter uppkomsten av ifrågavarande av Nylén framställda fordringsanspråk, torde emellertid det belopp, som vid en dylik beräkning erhålles, böra höjas till förslagsvis 12,000 kronor.

Några betänkligheter med hänsyn till konsekvenserna av ett dylikt medgivande från statens sida torde, i betraktande av de särskilda förhållanden, som i detta fall föreligga, knappast möta. En förutsättning

bör emellertid vara, att Nylén avsäger sig varje ytterligare anspråk på gottgörelse med anledning av kronans övertagande av kaffepartierna.

Ersättningen i fråga torde, på sätt statskontoret uttalat, böra beredas från statens folkhushållningskommissions fond, som för utbetalningen lämnar tillgång. Jag anser emellertid, att riksdagens medgivande bör utverkas härtill.

Under åberopande av det anförda hemställer jag därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att från statens folkhushållningskommissions fond må såsom ytterligare ersättning för ifrågakomna av staten övertagna kaffepartier till köpmannen M. Nylén utbetalas ett belopp av 12,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Rune Thygesen.